

Louis Couperus, ‘De Binocle’

Samenvatting

Een jonge Nederlands-Indische journalist die op vakantie is in Dresden besluit om in de [Semperoper](#) naar een uitvoering van [Richard Wagners Die Walküre](#) te gaan. Hij koopt een kaartje voor de eerste rij van de vierde rang helemaal achter in de zaal, waardoor hij helemaal in de nok zal komen te zitten. Wanneer hij overdag langs een opticien loopt, besluit hij dat hij het beste nog even een toneelkijker (binocle) kan kopen zodat hij de uitvoering wat beter kan zien. De verkoper staat hem niet erg aan; het is iemand met een onprettig, vogelachtig gezicht.

's Avonds tijdens de uitvoering ervaart de jongeman de volle, donkere zaal als een enorme afgrond die zich voor hem uitstrekt. Dan ziet hij op de tribune pal onder hem een wat ouder echtpaar zitten. Het kale hoofd van de man blinkt en glimt in de donkere zaal, net als de volle maan. Opeens voelt de jongeman de bijna onweerstaanbare aandrang om zijn toneelkijker naar het hoofd van de kale man te slingeren. Hevig geschrokken van zichzelf besluit hij zijn plaats te verlaten en hij laat ook zijn toneelkijker achter. Even later voelt hij zich compleet belachelijk, maar hij besluit tijdens de tweede acte toch maar in de doorgang van de zaal te blijven staan. Wanneer de voorstelling is afgelopen neemt hij zijn toneelkijker niet mee uit het gebouw.

Vijf jaar later is de journalist nog eens in Dresden als er net een voorstelling wordt aangekondigd van Die Walküre. Nadat eerst blijkt dat alle kaartjes zijn uitverkocht, vertelt de bureaulist – iemand met een onprettig vogelgezicht dat hem vaag bekend voorkomt – dat er toch nog een plaats voor hem beschikbaar is, op de eerste rij van de vierde rang, exact dezelfde plaats waar hij de vorige keer zat. Loodrecht onder hem zit bovendien weer hetzelfde echtpaar als de vorige keer. Dan biedt de ouvreuse hem ook nog een toneelkijker aan – dezelfde die hij de vorige keer in het gebouw heeft achtergelaten. Even later slingert de journalist zijn toneelkijker geheel dwangmatig tegen het hoofd van een ongelukkige toeschouwer die naast het echtpaar zit, en die hierdoor overlijdt.¹

Inspiratie

Indo-Nederlander

De term kan verwarring wekken: het gaat hier niet om iemand van Indonesische afkomst, noch om iemand met een gemengde Indonesisch-Nederlandse achtergrond. Een Indo-Nederlander is een blanke Nederlandse kolo. Een Indo-Nederlander is een blanke Nederlandse koloniaal. Nederland zwaaide de plak in Indonesië vanaf de oprichting van de Verenigde Oost-Indische Compagnie in de 17e eeuw tot 1962.

¹ "De binocle - Wikipedia." https://nl.wikipedia.org/wiki/De_binocle. Accessed 1 Mar. 2021.

Couperus stamt af van een rijke gouverneursfamilie uit Nederlands-Indië.

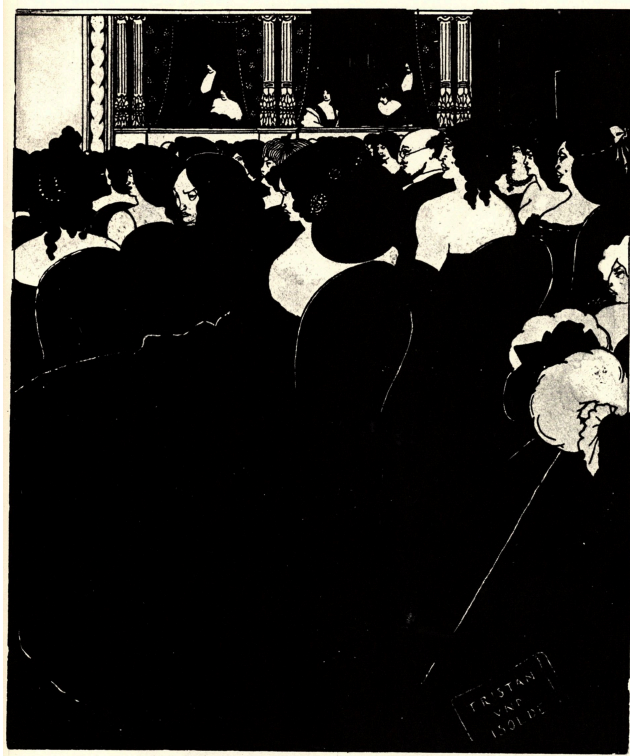
Couperus werd op 10 juni 1863 geboren op de Mauritskade in Den Haag, in het pand op nummer 11, als jongste van elf kinderen. Couperus was de zoon van John Ricus Couperus (1816-1902), lid van de raad van justitie te [Padang](#) 1844 en te [Batavia](#) 1846, daarna raadsheer bij het Hooggerechtshof 1850, en van Catharina Geertruida Reynst (1829-1893), dochter van Jan Cornelis Reijnst (1798-1871), waarnemend [gouverneur-generaal van Nederlands-Indië](#). Hij was een achterkleinzoon van de koopman Abraham Couperus (1752-1813), later gouverneur van [Nederlands-Malakka](#). De vader van Couperus was bij diens geboorte al gepensioneerd en drie jaar eerder met de hele familie vanuit Indië naar Den Haag gekomen.²

Het verhaal werd pas in 1920 gepubliceerd, maar lijkt terug te gaan op de periode rond 1897 toen Couperus zelf in Dresden woonde. Het hoofdpersonage lijkt dus op de schrijver gebaseerd.

Wagners *Walküre*

Er is geen groter toppunt van romantische, super pathetische kunst te vinden dan de opera's van Wagner. In feite een radicale vernieuwer die van opera het totaalspektakel maakte dat we nu nog steeds kennen. Dit is dan ook met alle positieve en negatieve gevolgen van dien.

The Wagnerites Aubrey Beardsley



² "Louis Couperus - Wikipedia." https://nl.wikipedia.org/wiki/Louis_Couperus. Accessed 1 Mar. 2021.

Motieven

Vogels

Op een aantal punten in het verhaal wordt het hoofdpersonage gestuurd door een personage dat beschreven wordt als een vogel

Noodlot

Het hele verhaal lijkt volgens de logica van een noodlot te verlopen. Vanaf het moment dat het hoofdpersonage de opticien de winkel ziet sluiten, wordt hij gegrepen door een reeks schijnbaar onoverkomelijke gebeurtenis dit eindigen in een drama.

- het binnenstappen van de opticien
- de keuze voor de zware binocle
- zijn plaats in de zaal
- het glimmen van de kale kop
- de terugkeer van de met opzet 5 jaar eerder vergeten toneelkijker

Vertige de l'abîme

Het gegeven van de drang om de toneelkijker de diepte in te gooien, wordt in het verhaal expliciet benoemd als *vertige de l'abîme*, wat letterlijk hoogtevrees betekent, maar ook verwijst naar het aanlokkelijke van de diepte. Je huivert terwijl je de diepte inkijkt, maar bent er ook toe aangetrokken.

Er is ook een latijnse term voor *tremendum fascinans*, datgene wat je aantrekt maar tegelijk ook angst inboezemt. Dit gevoel, angst en fascinatie tegelijk, is het ultieme doel van romantische kunst (zoals Wagner) en wordt *het sublieme* genoemd.

Het is duidelijk dat Couperus exact dit dubbele gevoel beoogt met het verhaal: het is weerzinwekkend en verschrikkelijk, maar ook wel interessant en fascinerend.